

Norges Adel - blev den afskaffet i 1821 eller findes den stadig?

Af Henrik Holstein

Adelen i Norge blev afskaffet ved lov i 1821. Indehavere af adelstitler kunne fortsat benytte titlerne så længe, de levede. Med tiden blev grevskabet Jarlsberg omdannet til stamhus, og besidderen er endnu i dag stamhusbesidder i den norske stats øjne. I Danmark betegnes Wedel-Jarlsberg imidlertid stadig som lensgreve, for hans grevskab er ikke blevet opløst efter dansk lov, og det er fx. ikke berørt af lensafsløsningsloven af 1919. Men hvad med den øvrige adel i Norge?

Hvad er egentlig de principielle linjer bag en så pudsigt konstellation? Først og fremmest må man spørge om statsanerkendelse er et kriterium for en adels eksistens, og dermed om staten overhovedet kan afskaffe adel. Dernæst må man spørge, om der i 1821 fandtes en specifik norsk adel, som kunne afskaffes.

Det første spørgsmål må besvares med et dobbelt nej. Adelen fungerer udmærket i både Sverige og Tyskland, skønt disse stater, ligesom Norge, ikke anerkender deres adel som en officiel etat eller stand. Set med den norske stats øjne findes der ingen norsk adel. Men der eksisterer ikke desto mindre en gruppe personer, som tilhører slægter, der før 1821 af staten blev

Foto: Lensgreveparret Nicolaus og Caroline Wedell-Jarlsberg med deres tre børn, Fanny, Caspar og Hermine.

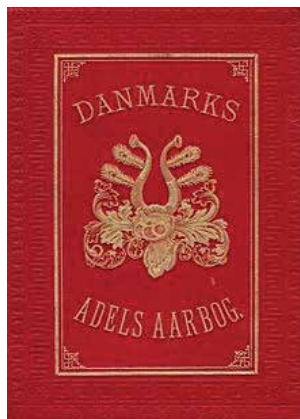
anerkendt som adelige, og som for øvrigt stadig tilhører den danske adel. Adelskabet er arveligt, idet det følger slægten gennem mandslinien. Det er altså et spørgsmål om fødsel og slægtskab, hvilket intet har at gøre med en stats anerkendelse, ligesom staten ikke kan afskaffe et slægtskab. Med andre ord findes adel i høj grad stadig i Norge, men som et privatretligt, ikke et offentlig-retligt fænomen. Det er helt klart en menneskerettighed at kunne definere sig ved sin afstamning, og derfor er det ikke tænkeligt, at de norske myndigheder skulle ønske eller kunne fortolke den gamle lov således, at det kunne forhindre norske borgere i at opfatte sig og betegne sig som adelige. Fra den demokratiske stats synspunkt er det afgørende, at ingen befolkningsgruppe har særlige privilegier, men kun en totalitær stat kan ønske sig, at der ikke findes forskellige folkegrupper eller blot selvpfattelser inden for nationen.

Endvidere kan man næppe tale om en specifik norsk adel, for så vidt at alle norske adelsslægter også tilhører dansk adel. Tvillingmonarkiets adel var simpelthen dansk-norsk, idet nogen boede i Norge, andre i Danmark. Slægter som Galtung – norsk uradel – var naturligvis anerkendt i

Tvillingemonarkiets adel. Det betyder, at man selv efter 1821 kan tale om 'den norske adel' som udtryk for nordmænd, der på mandslinien nedstammer fra dansk-norske adelsslægter, som før 1821 var bosat i Norge. Det er i store træk de nordmænd, som står i Danmarks Adelsaarbog.

I loven, som blev underskrevet den 1. august 1821 af Kong Carl Johan og Jonas Collett, står der bl.a.: "...Efter de Personers Død, som saaledes vedblive i Besiddelse af visse adelige Rettigheder, ophører alt arveligt Adelskab her i Riget." Ordlyden er klar nok, men det er værd at bemærke, at man taler om adelige rettigheder, som forsvinder, og som det fremgår af loven, er det rettigheder, som knytter sig til godsbesiddelser. Man har altså afskaffet adel som en privilegeret stand. Men det der bliver tilbage er, ligesom i Danmark, en befolkningsgruppe, som er defineret ved dens nedstamning og måske visse kulturtræk, ligesom fx. huguenotslægterne eller sigøjnere – og det kan Staten ikke gøre om på.

Man kunne forestille sig, at en forening dannedes for medlemmer af slægter, som både står anført i Danmarks Adelsaarbog og var bosat i Norge før 1821. Det er vigtigst, at medlemskriterierne formuleres med omtanke. Da de norske myndigheder vistnok står ganske stærkt overfor borgerne, ville initiativtagerne til en sådan forening nok alliere sig med en norsk advokat.

Lov, angaaende Modificationer og nærmere Bestemmelser af den Norske Adels Rettigheder.

Vi Carl Johan, af Guds Naade Konge til Sverige og Norge, de Gothers og Venders;

Gjøre vitterligt: At Os er bleven forelagt det nu forsamlede Storthings Beslutning af 14de Mai dette Aar, saalydende:

1. Grevskaberne og Baroniet i Norge skulle, i Henseende til de civile Overøvrigheds-Forretningers Bestyrelse, henlægges enten under det Amt, hvori Godserne ere beliggende, eller under nærmeste Amt; dog maae Grevskaberne tilsammen udgjøre et Amt, hvis det naadigst maatte behage Hans Majestæt for dem at udnævne egen Overøvrighed. Forretningernes Overtagelse af vedkommende Amtmænd, skal skee fra 1ste October dette Aar.(1)

2. Saasnart de nu beskikkede Overbirkedommere afgaae, skal, i foranførte Districter, alle Sagers Paakjendelse i anden Instants, og andre til Overbirkethingene henhørende Forretninger, henlægges under Overretten i det Stift, i hvilket Districtet er beliggende.

3. Den Grever, Baroner og Adelsmænd, ifølge deres Privilegier eller Lovene, forhen tilkommende Ret, at beskikke eller foreslaa geistlige eller civile Embedsmænd paa deres Godser, er ifølge Grundlovens 21 § aldeles ophævet.(2)

4. Ligeledes skal det saakaldte Hals og Haand, eller den Adelen paalagte Forpligtelse, at lade Forbrydere paa dens Godser anholde, tiltale og afstraffe, samt den deraf flydende Adelen tilkommende Sigt- og Sagefaldsret, for Eftertiden være ophævet, saaad der herefter, i Henseende til Forbryderes Anholdelse, Tiltale og Afstraffelse, saavel som Bøders Erlæggelse, paa Adelen's Godser, skal forholdes efter de almindelige i Riget gjældende Regler.(3)

5. Den Grever og Baroner for nærværende Tid tilkommende Skatte- eller Tiendefrihed for deres Hovedgaards Taxter og for en vis Quantitet underliggende Bøndergods, saavel som den Skatte- eller Tiendefrihed, der tilkommer adelige Sædegaardseiere for deres paaboende Hovedgaarde, skal ophøre med de nuværende Lehnsbesiddere eller Eiere, og ikke gaae over paa deres Eftermænd.

6. De øvrige den nuværende Adels arvelige Privilegier og Forrettigheder, skulle, forsaavidt de ikke stride imod Grundlovens 108 §, vedblive for de Adelsmænd, som for nærværende Tid ere i Besiddelse deraf, og for deres, ved denne Lovs Bekjendtgjørelse, i lovligt Ægteskab fødte Børn, saaledes, at disse fremdeles beholde samme for deres Livstid, saafremt de for næste ordentlige Storthing, lovligen bevise deres Adkomst dertil. Efter de Personers Død, som saaledes vedblive i Besiddelse af visse adelige Rettigheder, ophører alt arveligt Adelskab her i Riget.(4)

7. Enhver, som ikke for næste ordentlige Storthing ved lovlige Documenter beviser sit Adelskab, skal have tabt sin Ret til, for Fremtiden at gjøre Paastand derpaa, enten for sig selv, eller for sine nuhavende Børn.

Thi have Vi antaget og bekræftet, ligesom Vi herved antage og bekræfte denne Beslutning som Lov.

Givet i Christiania den 1ste August 1821. Under Vor Haand og Rigets Segl.
Carl Johan (L S)

Jonas Collett, i Statsministerens Fraværelse. P. C. Holst.

Carl XIV Johan